

Endast senare delen av inskriften är möjlig att tolka. Man finner här predikatet **lit i rsa**, med singular form, föregånget av namnet **iuffrast**. Förmodligen har då inskriften i sin helhet bestått av två satser, förbundna genom 14—15 **ok**. 16—23 **iuffrast** är ett kvinnonamn i nominativ. Om *Iofurfast* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 101. Jovurfast har låtit resa stenen till minne av sin fader. Dennes namn har utan tvivel förekommit i inskriftens förra del, snarast omedelbart framför 14—15 **ok**. Tyvärr är det så skadat, att det icke kan tolkas. Varken *Igul*, *Gisl* eller *-fast* (ack.) synes vara möjligt.

Peringskiöld har i *Monumenta* en rätt djärv supplerings av inskriftens början och slut: **arnilkis · haou ... stin · ifta · fajur · sein · kuti**. »Arlgis Höfding ... lät rita Sten efter sin fader Gute.»

932. Uppsala, Domkyrkan. Nu i Universitetsplanteringen.

Pl. 4, 5.

Litteratur: B 423, L 107, D 1: 168. J. Bureus, F a 6 s. 91 n:r 222, s. 151 n:r 164 (båda uppteckningar av Bureus), F a 10: 2 n:r 58 D, F a 5 n:r 415, F a 1 s. 93; J. Schefferus, *Upsalia* (1666), s. 204 f.; J. Peringskiöld, *Monumenta Ullerakerensia* (1719), s. 45; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 29, 30; F. Burman i *Nova Acta Soc. Scient. Ups.* 5 (1792), s. 309 (n:r 36); R. Dybeck, *Runa* (fol.) 2 (1876), s. 35; P. J. Lindal, *Runstenarne i Uppsala* (1881), s. 6 f.; O. v. Friesen, *Runstensundersökningar i Uppsala län 1898* (hs i ATA), *Anteckningar* (UUB), *Upplands runstenar* (1913), s. 12, i *Namn och Bygd* 18 (1930), s. 91 f.; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 32.

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (F a 10: 2 n:r 58 D), kopparstick (F f 6 n:r 203); osign. träsnitt i Peringskiöld a. a. och B 423; P. J. Lindal a. a. foto; O. v. Friesen foto (ATA, UUB).

Runstenen står numera rest i Universitetsplanteringen invid vägen till Universitetet, V om sydvästra hörnet av Gustavianum. Den har tidigare varit inmurad i stenfoten till Domkyrkan på södra sidan.

Stenen var känd redan av Bureus, som själv den 14 aug. 1643 både ritat av stenen och antecknat inskriften. Den fanns då »Vidh Vpsala Domkyrke mur», »Vnder Vpsala Domkyrke mur sunnan til» (F a 6). »Vnder Vpsala Domkyrke mur sunnan til» (F a 10: 2), »Vnder muren sunnan til» (F a 5). — Schefferus anger platsen sålunda: »prope murum versus meridiem.» Och han anmärker om inskriften: »Verba a muro interrupta sunt, neque legi cuncta possunt.» — Peringskiöld: »Vnder Domkyrkio-muren vthan til på Öst-södre sidan, ligger en gammal Runehell, som är på twenne kanter nästan med lika lydande ord vthhuggin: ehuruwäl wår Ritare försumat aftekna then ena sidans skrift, som skulle falla i skatteringen, förvthan hwad han i sin läsning förmörkat. Doch hafwer jag yttermera wid sielfwa monumentetz besichtigande afskrifwit thenna Runoradning», varefter följer inskriften på stenens båda sidor. B 423: »Under Domkyrkio-muren utan til på Östra sidan»; L 107: »I Domkyrkan utvändigt, under SO. muren.» — F. Burman (1792): »Upsala, sub muro Templi Cathedralis Orientem versus. Duo latera cum totidem inscriptionibus hic lapis habet, quarum altera in Bautilo N:o 423 occurrit, alteram, a Peringskiöldo etiam in Monum. Ulleråkerens. omissam, adferre ab instituto alienum non erit.» Såsom synes gör Burman Peringskiöld orätt, då han påstår, att denne (liksom *Bautil*) endast meddelat inskriften på stenens ena sida.

När runstenen har blivit framtagen ur domkyrkomuren, är okänt. Dybeck omtalar den 1863 som rest i Biblioteksparken, »mellan Bibliotheksbyggnaden och botaniska trädgården». År 1898 flyttades den, liksom de övriga runstenarna i Uppsala, till trädgården framför Museum för nordiska fornsaker (Linneanum) och år 1921 till sin nuvarande plats i Universitetsplanteringen.

Ljusröd granit. Stenblock med nästan kvadratisk tvärsnitt. Tre sidor ha blivit använda för ristning (A, B, C). Höjd över marken 1,75 m.; bredd på mitten: sidan A 0,52 m., sidan B 0,49 m., sidan C (tvärs över korset) 0,39 m. Ristningen är i huvudsak väl bevarad. Men kanten mellan de

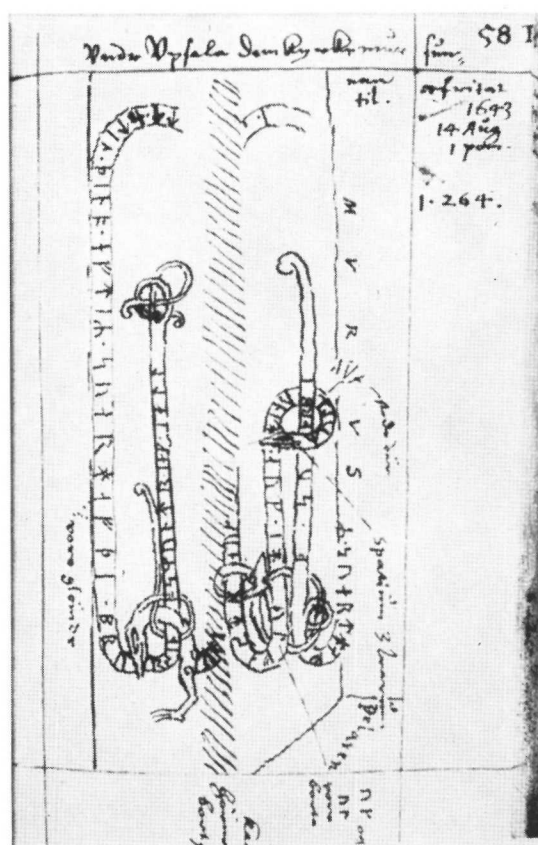

Fig. 20. U 932. Uppsala domkyrka.
Efter teckning av Bureus.

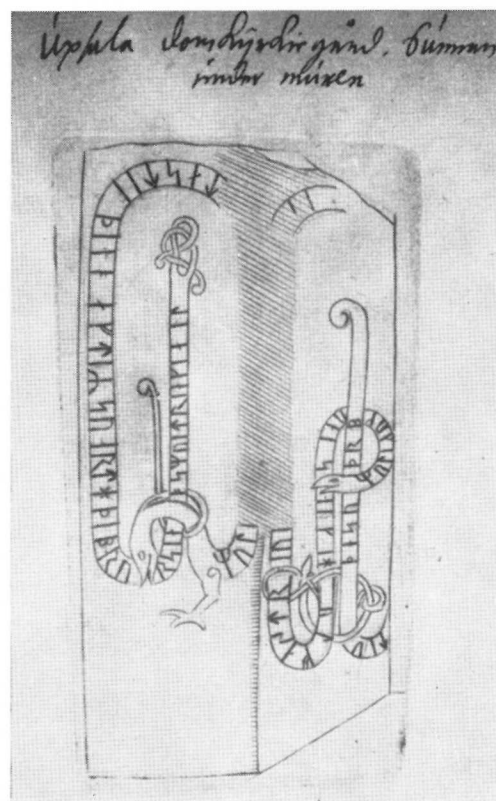

Fig. 21. U 932. Uppsala domkyrka.
Efter kopparstick av Bureus.

båda inskriftssidorna A och B är avslagen, varigenom högra runslingan på A och vänstra runslingan på B ha blivit förstörda. På B-sidan ha dessutom stora skivor av ytan slagits av, varigenom ristningen har blivit ytterligare skadad. Skadorna funnos redan på 1600-talet i nästan lika stor utsträckning som nu. Ristningen är, där den är bevarad, djupt huggen och i allmänhet tydlig.

Om stenarten har v. Friesen gjort följande anteckning: »¹²/s 1930. Prof. A. G. Högbom fastställde under personl. besök vid Asmundstenen mitt emot ärkebiskopshuset att stenen är av Vängegranit. Vängegraniten förekommer icke enl. hans meddelande öster om en linie genom Håga, kanske icke ens öster om en linie genom Läby-trakten.»

Inskrift:

A: muli . u ita stin pino . aftir . suarthpa brur sin osmuntr . inkialt

B: muli . aukuni . . . a -- ih . . . astr . au p -- h litu rita . stin pino . aftir

suarthaf - . . . k - suprbi

Muli . . . [r]etta stæin þenna æftir Svarthauðða, broður sinn. Asmundr. Ingjald. — Muli ok . . . ok Ig[ulf]astr(?) ok . . . þ[au]n letu retta stæin þenna æftir Svarthauð[ða by]gg[i i] Suðrby.

»Mule . . . uppresa denna sten efter Svarthövde, sin broder. Åsmund. Ingjald. — Mule och . . . och Igulfast och . . . de läto uppresa denna sten efter Svarthövde . . . i Söderby.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början. 1—4 **muli** fullt säkert; nedre delen av 3—4 li bortslagen. Här börjar den avslagning av kanten, varigenom mer än tredjedelen av inskriften har blivit förstörd. Av 5 **u** finnas endast toppen kvar. Därefter 2 eller 3 runor helt borta. Utmed h. kanten finnas spår av omkr. 8 runor, varefter 4 eller 5 äro helt borta. Av r. 14, som säkerligen har varit **r**, endast svaga spår. Men därefter är inskriften väl bevarad. 15 **i** är icke stunget; icke heller 20 **i**. Intet sk efter 17 **a** och 21 **n**. Alla runorna i namnet 31—38 **suarthþa** äro fullt säkra. Likaså i 46—52 **osmuntr** och 53—59 **inkialt**. 55 **k** är icke stunget. Efter 59 **t** finnes ingen runa huggen. — Intet sk framför 60 **m** och efter 66 **k**. Efter r. 69 följer en avflaging, som har förstört 3 eller 4 runor. Avflagingen begränsas av r. 69 och kan ha tagit bort en bst på h. sidan; runan kan ha varit **l**, **k**, **f**, **þ**, **u**, **r**. Nedanför avflagingen korsas runslingan av rundjurets huvud, till stor del förstört av en ny avflaging. Därefter inom runslingan nedre delen av 4 stavar, som torde vara rester av ett **auk**. 73—74 **ih** väl bevarat; på 73 **i** finnes en svag fördjupning, som dock sannolikt icke är huggen. Härefter saknas sannolikt 2 eller 3 runor i en stor avflaging, som förstört mellersta delen av ristningen nedtill. I kanten av denna avflaging står en rak stav; den skulle möjligen kunna vara övre bst i ett **f**. De följande runorna 76—81 **astr** **au** äro säkra, ehuru toppen av 80—81 **au** är avslagen. Därefter finnes nedre delen av 6 stavar, varefter runslingan på ett långt stycke är helt förstörd. Man kan beräkna, att här ha funnits 10 à 12 runor. Av r. 87 finns endast nedre delen av en rak hst i behåll; därefter sk och ett väl bevarat 88 **þ**. De följande två runorna äro förstörda. R. 89, varav hst är bevarad, kan icke ha haft bst t. v. Alltså icke **a**. Här kan icke ha stått **þair** eller **þauh**, möjligen **pouh**. F. o. m. 91 **h** är inskriften tydlig och klar utefter stenens h. sida t. o. m. 120 f. 97, 102 **i** äro icke stungna. Av r. 121 finns endast nedre delen av en hst. Därmed går runslingan in i den förut omtalade avflagingen. Tre runor torde här ha blivit förstörda, mellan r. 121 och 122 **k**, vilket är tämligen tydligt och icke stunget. Därpå ett osäkert spår av hst i r. 123. Alla runorna i 124—129 **suprþi** äro tydliga. Avståndet mellan 128 **b** och 129 **i** är påfallande stort. Sannolikt har ristaren vid en planering av inskriften, varvid han också skisserat upp runorna, varit oviss om vilken av de båda slingorna som här skulle gå över den andra.

Fig. 22. U 932. Uppsala domkyrka.
Efter B 423.

Bureus, F a 6 s. 91: **muli auk uniha astr**; s. 151: **muli·auk·uni ... h × auk ihulfastr auk ... in suarhaf ... þ suprþi**. Om orden **auk ihulfastr** anmärker Bureus, att **uk** och **ul** voro »bortbrända», de äro alltså supplerade; efter 80—82 **auk** var »bortstött kant», och sedan gick runslingan »vnder muren»; efter 120 **f** var ett stycke »bort brändt». På andra sidan: **muli ... ta·stin þino·eftir suarthþi·brur·sin·osmuntr·iak·iall**. Efter 1—4 **muli** var »kanten bort stött»; efter 36 **h** var »af glömda af huggaren». Med denna uppteckning av inskriften överensstämmer Bureus' teckning i F a 10:2, liksom hans framställning i F a 5. — Schefferus (1666) har tydligen fått sin kunskap om inskriften från Bureus, och hans meddelande har därför icke något självständigt värde. Detsamma gäller givetvis om F. Burman (1792). Hans tolkning av inskriften på sidan A lyder: »Muli lapidem inscribi fecit in memoriam Suarthithidis sponsæ suæ. Osmuntr monumentum incidit.» Han har sålunda uppfattat **brur** som 'brud' och **iak·iall** (enligt Bureus' läsning) som 'högg hällen'.

I Peringskiölds *Monumenta* (1719) och i *Bautil* finnes, såsom förut nämnt, ett träsnitt endast av sidan B. Det är osignerat, men sannolikt utfört på grundval av en granskning av J. Hadorph. Hans läsning är följande: **muli · auk uni ... a eh ... iastr ay - - - - - · pi - hlitu · rita · stin pino · aftir sunrthaf ... suprb.** Peringskiöld meddelar inskriften också på sidan A, tyvärr utan teckning och uppenbarligen med en del suppling och »förbättring»: **muli · lit · rita · stin · pino · iftir · suarthafpi · brupur · sin · osmuntr · iakia · il.** Han översätter båda inskrifterna så: [A] »Muli lät skrifwa thenna sten efter Swarthufwud sin broder. Osmund hacka hellen.» [B] »Mule, och Unne, samt Iggelfast, och ... och ... the läto vthrita thenna steen til åminnelse efter Swarthufwud i Söderby.» Om denna plats anmärker Peringskiöld: »Man kan intet wist weta om then så nämnde Swarthufwuds boställe warit i Söderby, som ligger i Näs sokn i thetta Vlleråkers Härad, af tw hemman nu bestående; eller i Söderby i Danmarks sokn, i Wakshalda Härad, af otta hemman nu bestående.»

O. Celsius har, märkligt nog, ingen egen läsning av denna Uppsala-sten, som han väl bör ha sett många gånger, utan återger endast de äldre källornas läsningar.

Dybeck (1863) läser: [A] **muli · - - - - ita · stin · pino · aftir suarthpa brur sin osmuntr · iek iall;** [B] **muli · auk uni ... eh ... iastr · au ... - · p ... hlitu rita · stin pino aftir suarthaf ... k - suprb.** Dybeck har på sin teckning riktigt angivit n-bistaven i r. 54, ehuru han uppfattar runan som e. I *Runa* (1876) har han den riktiga läsningen av hela namnet: 53—59 inkialt. — P. J. Lindal (1881): [A] **muli · - - - - ita · stin · pino · aftir suarthpa brur sin osmuntr · iek iall;** [B] **muli · auk uni ... - - - eh ... iastr · au - - - - p - - hlitu rita · stin pino · aftir suarthaf ... - - - suprb.** Tolkning: »Mule ... rita (= skrifva å) denne sten efter Svarthöfde, sin broder. Åsmund högg hällen. — Mule och Une (el. Kone?) ... - iast (? = slugast) och ... de läto rita (= skrifva å) denne sten efter Svarthöfde (? som bodde i?) Söderby». »En gård Söderby ligger i Danmarks och en i Näs' socken, båda helt nära Upsala. Ingenting hindrar, att denne sten derifrån förts till Upsala domkyrka och nedlagts i grundmuren».

v. Friesen (1898): [A] **muli · u ... - - u (l. r) - - - - - r (l. u) ita stin pino · aftir · suarthpa brur sin osmuntr · inkialt** (53 i säkert; likaså 59 t); [B] **muli · auk uni ... - uk eh ... iastr · au - - - - - - - - p - - hlitu rita · stin pino · aftir suarthaf - ... k - suprb.** Någon tolkning av inskriften har v. Friesen icke lämnat. — Brate (1925) citerar v. Friesens läsning och tillägger: »Den oskadade inskriften kan blott delvis översättas. Möjligen är Ingjald en biträdande ristare.»

Det framgår tydligt av denna redogörelse, att stenens skador på den tid, då Bureus och Hadorph gjorde sina granskningar, voro lika stora som nu. Knappast någon enda detalj finns att tillägga. De små avvikelser, som finnas i de äldre läsningarna, äro alla förklarliga ur förhållanden, som ännu i dag kunna iakttagas.

Ristningen är tyvärr mycket skadad och inskrifterna endast fragmentariskt bevarade. Egenomligt är, att de båda sidorna (A och B) innehålla i huvudsak samma inskrift, en på gängse sätt formulerad minnesskrift: *Muli ok ... letu retta stæin þenna æftir Svarthaufoða ...* Skillnaden har varit, att B-inskriften har varit avsevärt mycket längre än A-inskriften; framför predikatet *letu retta* har i den förra funnits plats för flera namn än i den senare. Innehållet i de båda inskrifterna kan med hänsyn till utrymmet och bevarade rester beräknas på följande sätt:

A: **muli** [12 à 14 runor] [**litu r**] **ita stin ...**

B: **muli** [omkr. 42 runor] **litu rita · stin ...**

Härmed sammanhänger utan tvivel, att omedelbart efter namnet på den döde har följt i A-inskriften *broður sinn*, i B-inskriften däremot *byggj i Suðrby*. A-inskriften har sålunda meddelat, att två personer ha låtit resa stenen till minne av Svarthöfde, sin broder; under förutsättning att efter 1—4 **muli** följt ett **uk** och framför [**litu**] stått ett **pi** skulle det andra namnet ha bestått av 7 à 9 runor. Detta stämmer rätt väl med resterna av det andra namnet i B-inskriften, som kan beräknas till 6 à 8 runor. Ingenting hindrar, att detta sannolikt för de båda inskrifterna gemen-

samma namn har varit ett tvåledat namn på *Gunn*- (varvid 66 **k** då finge uppfattas dels som slutruna i *ok*, dels som begynnelseruna i namnet *Gunn*-). Det tredje namnet i B-inskriften har sannolikt varit *Igulfastr*. Det därefter följande förstörda partiet av inskriften mellan 79 **r** och 88 **p** kan beräknas till 18 à 20 runor. Här måste då ha funnits ytterligare två namn, jämte två sammanbindande *ok*. Åtminstone det ena av dessa namn har varit ett kvinnonamn, eftersom det sammanfattande pronomenet har neutral form. 88—91 **p[ou]h** är sannolikt felristning för **paun**. Jfr **pauh** U 375, **pouh** U 540, **pah** U 884 — alla dessa tre inskrifter äro sannolikt liksom U 932 ristade av Åsmund — och **poh** U 193.

Inskriften på B-sidan skulle sålunda, om denna beräkning är riktig, ha börjat med fem namn: det första *Muli*, det andra sannolikt ett tvåledat namn på *Gunn*-, det tredje sannolikt *Igulfastr*, om det fjärde och det femte kan man ingenting veta utöver det att åtminstone det ena har varit ett kvinnonamn. — Om namnet *Muli* se U 422, om *Igulfastr* E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 100, om *Svarthauföi* U 52.

39—42 **brur** kan vara en haplografi för **brupur**. Men även i det föregående namnet 31—38 **suarthpa** äro två (eller tre) runor överhoppade, vilket icke kan förklaras på samma sätt. Anmärkningsvärt är också, att runan **i** står för långt *y* i 124—129 **suprbi**. Om detta ortnamn anmärker v. Friesen följande: »I Uppsala-trakten ha vi tre till fyra Söderby att välja på: Söderby i Danmarks socken nära Bergsbrunna järnvägsstation, Söderby i Funbo socken, Söderby i Åkerby socken och slutligen Söderby i Uppsala-Näs. Samtliga platser ligga på ungefär samma avstånd från staden — omkr. en och en fjärdedels mil. — Då jag föredrar att antaga att det Söderby som avses är det sist nämnda, beror detta därpå att stenen är av röd Vänge-granit som anstår i Vänge-trakten väster om staden. Det är då sannolikt att det lösa stenblock varpå ristningen anbrakts befunnits sig i eller söder om Vänge-trakten. Det är just här som Söderby i Uppsala-Näs är beläget. — För avgörande upplysningar till bestämmande av Söderby-stenens ursprungliga hemort har jag att tacka prof. A. G. Högbom.»

Det bör kanske anmärkas, att i närheten av Söderby i Funbo sn har funnits en runsten (U 998), ristad av Åsmund Kåreson och rest över en man med namnet Svarthövde. Av inskrifterna framgår emellertid, att denne icke kan vara densamme, som omtalas på U 932. Namnet Svarthövde är för övrigt ganska vanligt i Uppland under 1000-talet. — Det torde vara mycket sannolikt, att U 932 en gång har stått rest vid Söderby i Uppsala-Näs sn och i samband med domkyrkobygget på 1200-talet blivit förd till Uppsala.

Ristningarna äro utförda av Åsmund Kåreson, som även har signerat dem med sitt namn. Ornamentiken, särskilt på A-sidan, och det på C-sidan inhuggna korset röja tydligt mästaren, liksom också runornas former och huggningstekniken. Gåttfullt är, vad meningen har varit med det efter *Asmundr* sist i A-sidans inskrift inhuggna namnet *Ingiald* (ack.). Tänkbart är, att det, såsom Brate förmodar, utgör namnet på en medhjälpare. På grund av bristande utrymme inom runslingan skulle ristaren i så fall på detta sätt ha velat uttrycka vad som i en fullständig sats skulle ha haft formen: *Asmundr* [ok] *Ingiald*[r markadu].

Uppsala, Domkyrkan.

J. Peringskiöld uppger (*Monumenta Ullerakerensia*, 1719, s. 46), att — förutom U 931 och 932 — ytterligare en runsten fanns i domkyrkans yttre vägg, på östra sidan: »Vnder Östra pelaren vthan på kyrkiomuren, är också en stoor Runesten nederlagder, men med pelare foten så betäckter i muren, at allenast några slingor, och nedre delen af somliga stafwar synas. — Således läre ännu flere gamle Runestendar liggia fördälde vthi Domkyrkians grundwalar.»